

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Навчально-науковий інститут мистецтв

Кафедра музичної україністики та народно-інструментального мистецтва

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗАГАЛЬНЕ ФОРТЕПІАНО

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма – інструментально-виконавське мистецтво

Спеціальність – 025 Музичне мистецтво

Галузь знань – 02 Культура і мистецтво

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 8 від 16 січня 2024 р.

м. Івано-Франківськ – 2024 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Загальне фортепіано
Викладач (і)	Опарик Лариса Миколаївна
Контактний телефон викладача	0674373099
E-mail викладача	oparyklarysa@ukr.net larysa.oparyk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	2 години

2. Анотація до навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «**Загальне фортепіано**» забезпечує процес фахової освіти **бакалаврів**, формує всебічний розвиток особистісних і професійних якостей майбутнього спеціаліста як необхідну умову подальшої успішної самореалізації. Курс навчальної дисципліни «Загальне фортепіано» входить у перелік нормативних дисциплін циклу професійної підготовки у вищих музичних навчальних закладах, які готують спеціалістів кваліфікації «викладач-інструменталіст», «артист ансамблю», «артист оркестру», «артист-соліст-інструменталіст», «керівник оркестру», «керівник ансамблю», «диригент».

Концепція університетського навчального курсу загального фортепіано забезпечує практичну реалізацію принципів розвивального навчання, що полягають у поєднанні завдань удосконалення виконавської майстерності з розвитком загальних і музичних здібностей майбутніх фахівців. Перспективи розвивального навчання в класі загального фортепіано пов'язані з необмеженими пізнавальними ресурсами інструмента, його універсальними виражально-технічними можливостями, які дозволяють відтворювати музику різних видів, жанрів та стилів: оперно-симфонічну, камерно-інструментальну, вокально-хорову тощо. Винятково широкі розвивальні можливості містить література для фортепіано, його учбово-педагогічний репертуар, що репрезентує багатовікову історію музичної культури.

Програма курсу унаочнює основні дидактичні принципи розвивального навчання, що полягають у збільшенні репертуарного об'єму учбового музичного матеріалу та прискоренні темпів його самостійного проходження. Орієнтацію курсу «Загальне фортепіано» на інтенсивний розвиток навиків самостійної роботи студентів забезпечують відповідні методики розвитку піаністичних навиків читання нотного тексту, ескізного програвання, самостійного розбору та виконавської інтерпретації музичних творів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є практичне оволодіння навиками фортепіанної гри на матеріалі музичних творів різних історичних епох, національних шкіл, жанрів і стилів; освоєння методів організації поетапної роботи з музичним текстом, раціональних прийомів читання музики з нот та ескізного програвання творів, навиків фортепіанного акомпанування та ансамблевої гри.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Загальне фортепіано» є комплексний розвиток загальних та музичних здібностей студентів на основі практичного оволодіння навиками гри на фортепіано в процесі вивчення та виконавської інтерпретації творів української й світової фортепіанної літератури, підвищення загальної музично-виконавської культури майбутніх професійних виконавців і педагогів відповідно до реалізації навчальних завдань предметів фахового спрямування.

Цілі навчальної дисципліни:

- формування умінь самоорганізації творчого потенціалу відповідно до потреб професійної реальності і культурних вимог її вдосконалення на основі використання широких розвивальних можливостей фортепіано;
- формування музично-педагогічного професіоналізму педагога-музиканта, музиканта-виконавця через реалізацію пізнавальних ресурсів фортепіано як універсального інструмента вивчення музики різних історичних епох, національних шкіл, жанрів та стилів;
- формування соціально-професійних і міжпредметних компетенцій, орієнтація на міждисциплінарні зв'язки зі спеціальними предметами фахового спрямування;
- формування професійного менталітету науково-педагогічного працівника музично-педагогічної і мистецької галузей;
- розвиток здатності до інтелектуальної автономності.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 4. Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.

ФК 5. Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.

ФК 7. Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.

ФК 11. Здатність оперувати професійною термінологією.

ФК 12. Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.

ФК 13. Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 3. Демонструвати різні методики удосконалення виконавської діяльності.

ПРН 6. Демонструвати спроможність до самостійного дослідження наукової проблеми в галузі музичного мистецтва та написання роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію.

ПРН 7. Володіти методами опрацювання музикознавчої літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу, принципами формування наукової теми та розуміння подальших перспектив розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах.

ПРН 8. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

ПРН 13. Вміти здійснювати педагогічну діяльність.

ПРН 14. Використовувати на професійному рівні методи та прийоми викладання гри на інструменті.

ПРН 15. Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.

ПРН 16. Виявляти розуміння фінансово-адміністративних принципів організації мистецьких заходів, закладів культури та музичної освіти.

ПРН 17. Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни	
Вид заняття	Загальна кількість годин – 180
індивідуальні	60
самостійна робота	120

Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
I–IV	025 «Музичне мистецтво»	1–2	нормативний

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість год.		
	лекції	індивід.	сам. роб
Змістовий модуль 1. Основи раціональної техніки гри на фортепіано та читання музики з нот. Тема 1. Раціональний метод вивчення апікатури гам. Освоєння простих формул п'ятипальцевої техніки на матеріалі етюдів.		2	4
Тема 2. Виховання метро-ритмічної дисципліни в процесі освоєння інструктивного матеріалу.		2	4
Тема 3. Методи розвитку почуття темпоритму та відповідних форм самоконтролю: «голосового», використання ритмосхем, диригування тощо.		1	4
Тема 4. . Раціональна техніка швидкого читання нотного тексту. Способи активізації внутрішньослухового компонента читання та ритмічна організація процесу читання музики з нот.		1	4
Змістовий модуль 2. Організація роботи над музичним твором відповідно до його поетапного вивчення. Тема 1. Етапи роботи над поліфонією: гра по голосах, підбір апікатури, освоєння поліфонічної фактури, розподіл уваги, вокалізація окремих голосів тощо.		2	4
Тема 2. Комплексний розвиток музичного слуху в роботі над поліфонією.		1	3
Тема 3. Прийоми активізації мелодичного, гармонічного, тембродинамічного слуху в роботі над багатоголоссям.		1	4
Тема 4. Комплекс піаністичних засобів виразності (динаміка, штрихи, артикуляція, педаль тощо) у передачі контрастних образів фортепіанних мініатюр.		2	4
Змістовий модуль 3. Основи фортепіанного акомпанування та ансамблевої гри.		2	4

Тема 1. Світова музична класика у чотириручному виконанні на фортепіано.			
Тема 2. Освоєння елементарних навиків акомпанементу. Методи спрощення фактури та підбору супроводу до сольних партій.		2	3
Тема 3. Розвиток піаністичної техніки акомпанементу на матеріалі вокальних та інструментальних творів шкільного репертуару.		1	3
Тема 4. Техніка акомпанементу та навик ескізного програвання твору на матеріалі вокальних та інструментальних творів українських композиторів.		2	4
Змістовий модуль 4. Розвиток музичного мислення в роботі над творами великої форми. Тема 1. Розбір-вивчення твору великої форми: тематичний та гармонічний аналіз матеріалу. Проблема темпоритму у класичній сонаті та варіаціях		2	4
Тема 2. Метод комплексного виконавського аналізу твору. Втілення образно-динамічних контрастів при виконанні сонат і варіацій.		1	3
Тема 3. Розвиток піаністичної техніки гри кантілени: робота над звуком.		2	4
Тема 4. Робота над педалізацією: функції прямої та запізнюючої педалі у творах різних жанрів.		2	4
Змістовий модуль 5. Комплексний розвиток піаністичної техніки. Тема 1. Виконання етюдів на різні види техніки. Гра гам, акордів, арпеджіо в тональностях до 4-х знаків.		2	4
Тема 2. Розвиток фактурних можливостей піаністичної техніки. Удосконалення просторової точності пальцевого апарату.		2	4
Тема 3. Опрацювання рухово-моторного компонента читання нотного тексту: «сліпий», «топографічний» та «графічний» методи.		1	4
Тема 4. Закріплення методів комплексного сприйняття тексту у процесі читання музики з нот.		1	3
Змістовий модуль 6. Особливості виконавської інтерпретації циклічної форми. Тема 1. Авторський стиль та принцип програмності як чинники художньої цілісності виконання фортепіанного циклу.		1	4
Тема 2. Образна сфера та засоби музично-виконавської виразності у творах композиторів-романтиків.		1	4
Тема 3. Розвиток образно-слухових уявлень у роботі над п'єсами різних жанрів.		2	4
Тема 4. Заключний етап роботи над твором, завдання виконання фортепіанного циклу в цілому.		2	4
Змістовий модуль 7. Сильові особливості виконання української фортепіанної музики. Тема 1. Освоєння жанрового розмаїття фортепіанних творів української музики: народна пісня, солоспів, танець, коломийка та ін.		2	4
Тема 2. Сильові особливості виконавського втілення художніх засобів музичної виразності у творах українських композиторів.		1	4

Тема 3. Техніка акомпанементу та навички ескізного програвання музичного твору на матеріалі вокальних та інструментальних творів українських композиторів.		2	4
Тема 4. Основні прийоми транспонування мелодій, підбору супроводу до голосу та інструментальних сольних партій на матеріалі українського музичного фольклору.		2	4
Змістовий модуль 8. Виконавська інтерпретація творів різних жанрів і стилів. Тема 1. Мовленнєвий підхід у інтерпретації поліфонічного твору.		2	3
Тема 2. Стильовий підхід у роботі над великою формою.		1	4
Тема 3. Методи перевірки слухової, зорової, рухово-моторної пам'яті на заключному етапі роботи над творами. Методи виконання твору в цілому.		2	3
Тема 4. Заняття в уявленні. Виховання емоційної та технічної витримки при підготовці програми до сценічного виступу.		2	3

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин – 90
індивідуальні	6
самостійна робота	84

Ознаки навчальної дисципліни для заочної форми навчання

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
III–IV	025 «Музичне мистецтво»	2	нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	індивід.	сам. роб
Змістовий модуль 1. Комплексний розвиток піаністичної техніки. Тема 1. Виконання етюдів на різні види техніки. Гра гам, акордів, арпеджіо в тональностях до 4-х знаків.		1	6
Тема 2. Розвиток фактурних можливостей піаністичної техніки. Удосконалення просторової точності пальцевого апарату.			5
Тема 3. Опрацювання рухово-моторного компонента читання нотного тексту: «сліпий», «топографічний» та «графічний» методи.		1	5
Тема 4. Закріплення методів комплексного сприйняття тексту у процесі читання музики з нот.			5
Змістовий модуль 2. Особливості виконавської інтерпретації циклічної форми. Тема 1. Авторський стиль та принцип програмності як чинники художньої цілісності виконання		1	5

фортепіанного циклу.			
Тема 2. Образна сфера та засоби музично-виконавської виразності у творах композиторів-романтиків.			5
Тема 3. Розвиток образно-слухових уявлень у роботі над п'єсами різних жанрів.			5
Тема 4. Заключний етап роботи над твором, завдання виконання фортепіанного циклу в цілому.			6
Змістовий модуль 3. Стильові особливості виконання української фортепіанної музики. Тема 1. Освоєння жанрового розмаїття фортепіанних творів української музики: народна пісня, солоспів, танець, коломийка та ін.		1	6
Тема 2. Стильові особливості виконавського втілення художніх засобів музичної виразності у творах українських композиторів.			5
Тема 3. Техніка акомпанементу та навички ескізного програвання музичного твору на матеріалі вокальних та інструментальних творів українських композиторів.		1	5
Тема 4. Основні прийоми транспонування мелодій, підбору супроводу до голосу та інструментальних сольних партій на матеріалі українського музичного фольклору.			5
Змістовий модуль 4. Виконавська інтерпретація творів різних жанрів і стилів. Тема 1. Мовленнєвий підхід у інтерпретації поліфонічного твору.		1	5
Тема 2. Стильовий підхід у роботі над великою формою.			5
Тема 3. Методи перевірки слухової, зорової, рухово-моторної пам'яті на заключному етапі роботи над творами. Методи виконання твору в цілому.			5
Тема 4. Заняття в уявленні. Виховання емоційної та технічної витримки при підготовці програми до сценічного виступу.			6

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Перевірка знань і вмінь студентів проводиться у вигляді проміжних і підсумкових контрольних заходів.</p> <p>Поточний контроль та оцінювання <i>самостійної роботи</i> студента проводиться безпосередньо на індивідуальних заняттях впродовж всього навчального курсу.</p> <p>Періодичний та семестровий контроль проводиться у вигляді <i>технічного заліку</i>, на якому студентам належить виконати 2 гами (на вибір), етюди на різні види техніки, продемонструвати навички читання нотного тексту з аркуша (8-й тиждень I-го і III-го семестрів); <i>контрольної задачі програми</i>, де студенти виконують напам'ять поліфонічний твір і дві різнохарактерні п'єси (15-й тиждень I-го семестру) або циклічну форму (15-й тиждень III-го семестру); <i>контрольного заняття</i>, на якому студентам належить</p>
---	--

	<p>продемонструвати навички фортепіанного акомпанування та ансамблевої гри (8-й тиждень II-го і IV-го семестрів).</p> <p>Оцінювання курсу здійснюється з урахуванням усіх видів навчальної роботи за стобальною шкалою і переводиться у національну шкалу та шкалу ЄКТС. Максимальна кількість балів, яку отримують студенти – 100, з яких 50 – це найвищий бал за залік, екзамен, а інші 50 балів розподіляються на поточний, періодичний та семестровий контрольні заходи.</p> <p>Виконання річної програми оцінюється за такими критеріями: самостійна робота – 20 балів; технічний залік – 10 балів; контрольна здача програми – 10 балів; контрольне заняття – 10 балів.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	Здача всіх проміжних етапів контролю
Підсумковий контроль	Форми підсумкового контролю: залік (16-й тиждень II-го семестру); екзамен (16-й тиждень IV-го семестру).

7. Політика навчальної дисципліни

Орієнтація завдань курсу на формування умінь самоорганізації творчого потенціалу студентів визначає педагогічно керовану стратегію освоєння ними конкретного алгоритму самостійної роботи в процесі індивідуальної музично-виконавської діяльності. Для розвитку рефлексивних умінь студентів, забезпечення повноти та об'єктивності аналітичного осмислення власних виконавських дій та результатів творчої діяльності читання, ескізного програвання, розбору та інтерпретації музичних творів пропонуються відповідні анкети для самоаналізу та самооцінки як практичне керівництво щодо самостійної роботи.

Важливим завданням політики курсу «Загальне фортепіано» є реалізація методичного інструментарію стимулювання позитивної мотивації майбутніх музикантів-фахівців до вдосконалення індивідуальної майстерності у різних напрямках музичного виконавства, активізації їх творчої ініціативи, готовності до успішної самореалізації у подальшому професійно-особистісному кар'єрному зростанні.

8. Рекомендована література

1. Барвінський В. Три прелюдії. З циклу «П'ять прелюдій» / Українська фортепіанна музика ХХ-ХХІ століття / упор. Т. Рощина. Київ : Музична Україна, 2018. Т. 1. С. 13-30.
2. Бах І. С. 12 маленьких прелюдій. 60 с. URL: <http://www.piano.ru/scores/bach/bach-mpf.pdf>
3. Бах І. С. Шість маленьких прелюдій. URL: <https://notkinastyu.ru/bah-i-s-noty/>
4. Безкоровайний В. При ялинці: збірка колядок. Львів, 2006. 15 с.
5. Білаш О. Тетянчин альбом: фортепіанні п'єси для дітей. Київ : Музична Україна, 2002. 40с.
6. Бобалік Я. Музичне сузір'я. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2008. 56 с.
7. Бобалік Я. Музичний дивосвіт. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2004. 62 с.
8. Булка Ю. Нестор Нижанківський. Життя і творчість. Львів–Нью-Йорк: В-во М. П. Коць, 1997. 456 с.
9. Вибрані сонатини зарубіжних композиторів для фортепіано. Київ : Мистецтво, 1966. 84 с.
10. Воробкевич Т. П. Методика викладання гри на фортепіано. Львів : ЛДМА, 2001. 244 с.
11. Гайдн Й. 12 маленьких п'єс для фортепіано. 15 с. URL: <file:///C:/Users/Home/Downloads/7c387df7-8989-462a-ac56-e0972ee377ea.pdf>

12. Гама, тризвуки, арпеджіо / упор. І. М. Рябов. Київ : Музична Україна, 1977. 80 с.
13. Герасименко О. Осінні акварелі. Прелюдії для фортепіано. Львів : ТеРус, 2006. 12 с.
14. Гундер Л. В. Особливості виконавської інтерпретації фортепіанних мініатюр С. Людкевича : методичні рекомендації. Івано-Франківськ, 2009. 40 с.
15. Катрич О. Стиль музиканта-виконавця (Теоретичні та естетичні аспекти). Київ, 2000. 99 с.
16. Кашкадамова Н. Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах : навч. посібник. Київ : Освіта України, 2009. 416 с.
17. Кашкадамова Н. Про інтерпретацію фортепіанних творів В. Барвінського. В. Барвінський і українська музична культура. Статті та матеріали / ред.-упор. О. Смоляк. Тернопіль, 1998. С. 25–30.
18. Клементі М. Сонатини для фортепіано. Тв. 36. Київ : Музична Україна, 1993. 23 с.
19. Клименко Ж.А. Робота над основними навичками ансамблевого виконання. Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського держ. ун-ту імені Лесі Українки, 2006. 16 с.
20. Косенко В. 24 дитячі п'єси для фортепіано. Київ : Музична Україна, 1994. 62 с.
21. Лагодюк Н. Веселий джаз. Київ : Мелосвіт, 2009. 15 с.
22. Лагодюк Н. Школа джазового виконавства для фортепіано: підручник. Київ : ДМЦНЗКМ, 2002. 204 с.
23. Лизогуб О. П'єси для фортепіано. Київ : Музична Україна, 1989. 48 с.
24. Люблинський А.П. Теория и практика аккомпанемента: методологические основы. Л. : Музыка, 1972. 80 с.
25. Маник В. Музичні замальовки: збірка фортепіанних п'єс для дітей. Івано-Франківськ, 2007. 52 с.
26. Марія Крушельницька. Спогади. Статті. Матеріали / упор. Т. Воробкевич, Н. Кашкадамова. Львів : СПОЛОМ, 2004. 208 с.
27. Маркова О. Теорія виконавства в сучасному музикознавстві. *Українське музикознавство. Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського*. Київ, 2002. Вип. 31. С. 93–102.
28. Москаленко В. Про задум та музичну ідею твору. *Музичний твір як творчий процес. Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського*. Київ, 2002. Вип. 21. С. 10–17.
29. Некрасов Ю. Комплексне навчання піаністів в музичному вузі: принципи та їх реалізація. *Музичне виконавство. Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського*. Київ, 2003. Кн. 9. Вип. 26. С. 308–321.
30. Опарик Л.М. Загальне фортепіано : хрестоматія. Івано-Франківськ, 2018. 118 с. URL: <http://lib.pu.if.ua/elibrary-res.php?a=хрестоматія&nom=2>.
31. Опарик Л.М. Методичні аспекти фортепіанно-виконавського формотворення : методичні рекомендації для студентів вищих музичних навчальних закладів. Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2010. 39 с.
32. Опарик Л.М. Розвивальне навчання у процесі фортепіанної підготовки студента-музиканта : методичні рекомендації для студентів напряму підготовки 025 «Музичне мистецтво». Івано-Франківськ, 2018. 43 с.
33. Опарик Л.М. Самостійна робота студента в класі загального фортепіано : методичні рекомендації для студентів спеціальності 025 «Музичне мистецтво». Івано-Франківськ, 2021. 48 с.
34. Опарик Л.М. Теорія та методика читання музики з листа в класі фортепіано : методичні рекомендації для студентів вищих музичних навчальних закладів. Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2010. 34 с.
35. Опарик Л. Типологічні особливості процесу фортепіанного навчання. *Музична україністика: європейський контекст* : колект. монографія / ред.-упоряд. Л. Опарик. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2015. С. 234–244.
36. Опарик Л.М. Формування виконавської концепції музичного твору в процесі фахової підготовки студента-музиканта. *Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття* : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Мукачеве, 19–20 квітня 2018 р. Мукачеве : Вид-во МДУ, 2018. С. 132–135.

37. Острова С. Нотний альбом в стилі популярної музики, або Музика для душі : 11 п'ес з «Дитячого альбому». Київ : Софія, 2011. 56 с.
38. Пісенник школяра: Для учнів 1-3 кл. загальноосвіт. шк. /Упоряд. Л.Греков. К.: Муз. Україна, 1988. 215 с. : ноти.
39. Пісні для учнів 3-4 кл. загальноосвітньої школи. / упор. Л. Греков. Київ: Музична Україна, 1987 р. 167 с.
40. Пісні з дитячих кінофільмів. Для дітей молодшого і середнього віку. Вип. 1. Київ: Музична Україна, 1980 р. 48 с.
41. Працюк Л. Фортепіанні твори (друга редакція). Нова Каховка : Прогрес, 2004. 38с.
42. Ревенко Н. Клавірні твори Й.С. Баха в інструментальній підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва. Проблеми підготовки сучасного вчителя. №18. 2018. С. 59-68. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2307-4914/article/viewFile/162371/161344>
43. Сасько Г. Мозаїка : цикл п'ес для фортепіано. Київ : Гроно, 2002. 38 с.
44. Соневицький І. Пори року: п'еси для фортепіано. Львів, 1999. 68 с.
45. Степаненко М. Дитячий альбом для фортепіано. Київ : Музична Україна, 2004. 58 с.
46. Таран І. Поліритмія як проблема фортепіанного виконавства. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Івано-Франківськ, 2008. Випуск 12–13. С. 184–187.
47. Таран І. Специфіка ескізного виконання фортепіанних творів. *Музична україністика: європейський контекст* : колект. монографія / ред.-упоряд. Л. Опарик. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2015. С. 245–252.
48. Теорія і практика акомпанементу: навчально-методичний посібник /Уклад.: І.Г.Стотика, Е.А.Власенко, Я.В.Сопіна, О.В.Стотика / Заг. ред Стотики І.Г. Мелітополь: МДПУ, 2018. 127 с.
49. Українська фортепіанна музика ХІХ століття / упор. Г. В. Курковський. Київ : Музична Україна, 1974. 71 с.
50. Фільц Б. М. Фортепіанні твори для дітей. Дрогобич : Посвіт, 2011. 26 с.
51. Фільц Б. Фортепіанні цикли. Тернопіль: Астон, 2002. 84 с.
52. Фоменко М. Моя веселка: п'ять легких п'ес для фортепіано на українські теми. Львів, 2006. 6 с.
53. Фортепіанні твори українських композиторів для молоді: Зібрала Таїса Богданська. Частина друга. Тернопіль : АСТОН, 2000. 84 с.
54. Черні К. Вибрані фортепіанні етюди. Ред. Г. Гермера. Ч. 1 (50 маленьких етюдів : ор. 261, 821, 599, 139). Київ, 2005. 105 с.
55. Черні К. Школа вправності для фортепіано. Тв. 299. Київ : Музична Україна, 1973. 103 с.
56. Шиптур Б. Дитяча музика для фортепіано. Івано-Франківськ, 1989. 24 с.
57. Шукайло Л. Альбом фортепіанної музики. Київ : Мелосвіт, 2005. 36 с.

Викладач

доцент Опарик Лариса Миколаївна